

Son zamanlarda ölüm hakkında iki yazı okudum ve bir konuşma dinledim. Yazıların biri doktorların ölümü nasıl karşıladığıyla, diğeri ölüm öncesi pişmanlıklarla ilgiliydi, konuşma ise ölümden kaçmanın nasıl mümkün olacağına dair.

(Hepsine link verecektim ama genelde eposta dışında Internet'in kesik olduğu bir zamanda yazıyorum. Notlarda varsa link veriyorum, aksi halde olamıyor. Önceki yazılara yazılan yorumlara da, çok istediğim halde cevap veremedim.)

Yazıların ilkinde doktorların öleceklerini anladıklarında hatalara uyguladıkları uzun *tedavilerden* kaçındıklarını ve aileleriyle beraber daha çok zaman geçirip, kendilerini ölüme hazırladıklarını anlatıyordu. *Evinde huzur içinde ölmek* diye tabir edilen hadise. Doktorların bazısı, kalp krizi halinde CPR (kalp masajı) uygulanmaması için madalyon takıyormuş. Hatta madalyonda yazan *NO CODE* ibaresini göğsüne dövme yaptıran bile varmış. *Zira, diyor yazar, şu kadar sene içinde CPR uygulanıp da hastaneden yürüyerek çıkan sadece bir kişi gördüm, onun da zaten kalbinde bir sorun yoktu.* Doktorların ölüme bakışının *tedavide rezil olmak* üzerine kurulmuş olması ve birkaç ay daha yaşamak uğruna kendilerini yormayışları, doğrusunu söylemek gerekirse, pek de ilginç gelmedi. Çünkü bunun böyle olduğunu tahmin ediyordum. Senelerce ölüme ve hayata rasyonel biçimde bakmaya alışmış insanların, konu kendileri olunca da en rasyonel tercihte bulunacaklarını ve ömürlerine katacakları günlerden daha fazlasını harcayacakları tedavi süreçlerine girmek istemeyeceklerini tahmin etmek zor değil. Bir de, sigara ciğerlerine çekişlerinden falan da anlaşıldığı kadarıyla, bir çoğu ölümü yaptıkları işten de bir kurtuluş olarak görüyor.

İkinci yazı ölüm vakti yaklaşmış hastalarla beraber bulunan bir hemşirenin, bu insanların paylaştıkları pişmanlıklarını aktarıyordu. Genelde başkalarının istediği şekilde yaşamaktan, kendi istedikleri gibi yaşamadıklarından pişman oluyormuş insanlar, *o kadar çalışmasaydım* diyorlarmış. Bu da sürpriz değil, çünkü insanlar neredeyse ölümü unutmak için çalışıyor ve kendilerine ölümü unutturabileceğini umdukları tüm toplumsal cihazları deniyor. Bu kaçışın en kolay yolu da çok çalışmak, diğer insanların arasında muteber bulunabileceği mevkilere gelmek, sosyal konumun şartlarını yerine getirmek falan. İnsanlar herkesle dost olmaya çalışıyor, ancak önce kendileriyle, sonra aileleriyle dost olmaları gerektiğini unutuyor. Ölüm görünüp çattığında, elbette tüm bu sahte hedefler yok oluyor ve insanlar hayatlarını daha çıplak değerlendirme fırsatı buluyor. Pişmanlık acı bir şey.

Konuşma ise (inşallah doğru hatırlıyorumdur) Audrey de Grey'in TED konuşması. 2005 yılından sanıyorum. Bu konuşma ölümü yenmek üzerine ancak bunu *Singularity* mezhebinden olanlar gibi insanın yarı (veya tam) bir bilgisayara dönüşerek değil, biyolojik sorunların birer birer çözülmesiyle olacağını iddia ediyor. Roketlerin yerçekimini yenmesi için gerekli minimum hız gibi, insan ömrünün uzamasındaki hızın artmasıyla, insanların ölümsüz hale geleceklerini, çünkü mesela 100 yaşındaki birisi 200 yaşına gelinceye kadar, ortalama ömrün 300 yıl olacağını, 300'e gelinceye kadar, ortalama ömrün 800 olacağını falan söylüyor. (Buna benzer bir hikayeyi Zeno da anlatmıştı sanırım, ama tersinden.) *Nasıl olacak?* sorusuna da, *her onyılda bir iki sene uzuyor zaten* diyor, teknoloji biraz daha hızlanıp, tedaviler

ilerlediğinde insanın ömrü de otomatikman uzayacakmış. (Merak ettiyseniz, Singularity’ciler daha basitçe, 2040’a kadar dışınızı sıkarsanız, ondan sonra hayatın (ve ölümün) tüm meselelerini namütenahi zeki bilgisayarlar çözecek diyor. İnşallah bu bilgisayarlar yeryüzünün dengesini bozan türü ayıklayıp, yeniden doğal denge kurmaya kalkışmaz.)

Gençliğimin ilk sıkıntıları zamanında kendime şöyle bir soru sormuştum: Biri bana ölmek için son günün bugün olduğunu, yarından sonrasının artık sonsuz hayat olduğunu söylese ne yaparım? Ancak böyle bir durumda intihar edilebileceğini, daha öncesinin anlamsız olduğuna kanaat etmiştim. (Muhtemelen intihar etmeyi falan da düşünmüşümdür, hatta *nasılsa ölüm hak* deyip intihar vazgeçmiş de olabilirim. Net hatırlamadığım için düzgün aktarmam mümkün değil ama en azından başka birinin başına gelmiş gibi hatırladığım kadarıyla çok zor zamanlarım olmuştu.) Şimdilerde artık sonsuz yaşamaktan da, yarın ölebilecek olmaktan da bu kadar korkmuyorum; fani ve çaresiz bir insan olduğumu, duygularımın, korkularımın, düşüncelerimin, kararlarımın Allah’ın elinde olduğuna şahitlik ettikten sonra, böyle sorularla da uğraşmaz oldum. Hayatın kendisi de artık o kadar sıkıcı değil.

Ölüm belli olduktan sonra insanların ilk yazıdaki doktorlar gibi davranmasını engelleyen, yine ikinci yazıda bahsettiği pişmanlık kaynakları. Hayatta kalmak adına anlamsız da olsa *bir şeyler yapmış olmak* tercih ediliyor. Bunda suçlanacak bir taraf göremiyorum, insanların derdi sonuçlar değil, çok defa *çalışmış gibi görünmek, üzülmüş gibi görünmek, uğraşmış gibi görünmek*. Yeryüzü *gibi görünmek* oyunu etrafında dönüyor, doktorlar da ölümle başbaşa kalmadıkları sürece *tedavi ediyormuş gibi görünmek* zorundalar.

Ölümünden kaçma konusu ise ne kadar heyecanlı bir konu... Şahsen bunun *feasible* olduğuna inanmıyorum. Biyolojik hayatın yıldızlar ve galaksiler çapında düşünüldüğünde olması gerektiğinden pahalı olduğuna inanıyorum ve (nasıl olacaksa) biyolojik olmayan hayatın da bir insan hayatı olmayacağını düşünüyorum. Eğer bir gün *hayat* Güneş Sistemi dışına çıkacaksa, muhtemelen insan olmadan çıkacak, çünkü bir insanı uzayın derinliklerine göndermek, Dünya’nın altından kalkabileceğinden daha pahalı olabilir. Çiplerde yaşayan zekalar icad edip, onların geri kalan macerayı yönetmeleri muhtemelen daha ucuz olur. (Neden bütün uzaylı filmlerinde hep biyolojik canlılar olur, bunu da anlamıyorum; o kuyruklu muyruklu koca kafalı yeşil saçma şeylerin burada ne işi var? Neden kocaman ve hantal gemilere o kadar kaynak ayırıyorlar?)

Ben bu ölümden kurtuluş hikayelerinin hepsinde, bir tür olarak insanın sonunu görüyorum. Uygun teknolojiler geliştirilemezse çevre felaketleri, savaşlar ve nüfus artışından; geliştirilirse de insanın artık müstakil bir tür değil, makinelere bağımlı tuhaf bir *hibrid* olmasıyla son bulacak bir hikaye görüyorum. Ölüm üzerine fazla yorulmaya gerek olmamasının sebebi de bu.